

אין צדקה משתלמת אלא לפי חסד שבה...; –
כל העושה צדקה ומשפט כאילו מילא כל העולם כולו חסד... שמא תאמר כל הבא לקפוץ קופץ (לעשות צדקה וחסד, ומספיקים וממציאים לו אנשים מהוגנים לכך) – תלמוד לומר מה יקר חסדך אלקים. יכול אף ירא שמים כן – תלמוד לומר וחסד ה' מעולם ועד עולם על יראיו. [א"ר חנינא בר פפא, כל אדם שיש עליו חן בידוע שהוא ירא שמים שנאמר וחסד ה'...].
מאי דכתיב פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה וכי יש תורה של חסד ויש תורה שאינה של חסד – אלא תורה לשמה זו היא תורה של חסד, שלא לשמה זו היא תורה שאינה של חסד. יש אומרים: תורה ללמדה זו היא תורה של חסד שלא ללמדה זו היא תורה שאינה של חסד.

דפים מט – נ

צו. א. ניסוך המים בשבת – כיצד?

ב. האם יש שיעור לניסוך המים?

ג. האם כלי שרת מקדשים שלא מדעת?

ד. האם מים מגולים כשרים לניסוך?

א. כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת אלא שהיה ממלא מערב שבת חבית של זהב שאינה מקודשת מן השילוח ומניחה בלשכה – כדי שלא יתקדשו המים ויפסלו בלינה. [ואף אם אינו רוצה בקידוש המים וכלי שרת אינם מקדשים אלא לדעת (חזקיה) וגם נתן מים יותר מכשיעור (ר' זירא) – לא יתן בכלי שרת, גזרה שמא יאמרו לדעת נתקדשו, לקידוש ידים ורגלים נתקדשו, וכשיראו שמנסכים אותם למחר יבואו לומר אין לינה פוסלת לנסכים].

נשפכה, נתגלתה – היה ממלא מן הכיור.

א. בשבת לא היו תוקעים למילוי המים (כדלהלן נד). ומשמע ששמחת בית השואבה התקיימה אף

בשבת, ללא כלים ותקיעות (ע' חזון איש קנ, כד. וע"ע בלשון תורי"ד ריש תענית).

ב. נראה שביום טוב היו הולכים למלאות המים, ורק בשבת לא היו ממלאים. וכן נראה מדברי

התוס' (עפ"י מהרש"א להלן נד: וכ"כ הרי"ד ריש תענית).

ב. שיעור המים לניסוך; לתנא קמא – שלשה לוגין (כמדת הנסך הקטנה ביותר – נכסי יין לכבש), ולרבי יהודה – לוג אחד.

נתן בכלי שרת יותר מן השיעור הנצרך; זעירי אמר שהכל נתקדש, כי אין שיעור למים למעלה. ולרבי ינאי בשם רבי זירא אפשר שיש שיעור למים. (וכן נחלקו בדבר אמוראים בדעת תנאים – בזבחים קיא. וכן נחלקו במעילה יג).

הלכה כתנא קמא, ואף בדיעבד אם פחת משלשה לוגין – לא יצא (עפ"י זבחים קי; רמב"ם מעה"ק

יט, ד; לקוטי הלכות). ואם הותיר – נתקדש הכל, שאין שיעור למים, כזעירי וכחזקיה. וכן סובר

רבי יוחנן (במעילה יג. עפ"י רמב"ם מעילה ב, ט וכס"מ; לקוטי הלכות; שפת אמת מעילה יג).

ואילו התוס' בזבחים נקטו [דלא כרש"י] שאין להם שיעור לא למעלה ולא למטה.

ג. זעירי פירש שתנא דמתניתין סבר כלי שרת מקדשים שלא מדעת, כלומר גם אם נתן לתוכם שלא על מנת

לקדש – נתקדש. וחזקיה ורבי ינאי אמרו: אין מקדשים אלא לדעת, ונפקא מינה לענין פסול 'לינה' (ויצא' בדברים מסוימים. עתוס), שעל ידי הכלי חלה קדושת הגוף על הדבר ליפסל.
 א. התוס' כתבו להוכיח שחזקיה סובר כלי שרת מקדשים שלא מדעת בזמנו, ורק שלא בזמנו כגון כאן שממלא המים מבעוד יום – אינם מקדשים אלא מדעת.
 ב. לא דנו אם כלי שרת מקדשים שלא לדעת אלא בדבר שהקדישוהו כבר בקדושת פה, אבל חולין לא (עפ"י תוס' מנחות עה).
 ג. הרמב"ם (פסולי המוקדשין ג, כ) פוסק אין כלי שרת מקדשים אלא מדעת.
 פרטים נוספים, ודין סכין, האם מקדש שלא לדעת – ע' במנחות עה; ז.

ד. מבואר בגמרא שמים מגולים פסולים לניסוך. ואף באופן שכשרים לשתית הדיוט, כגון על ידי מסנתת לרבי נחמיה (ואולם אין הלכה כן. ער"ח; לקוטי הלכות) – אין זה דרך כבוד להביאם לגבוה (ואף לפי חכמים, טעם זה נכון לפי האמת. כ"מ בתוס' מה: ד"ה שהיין).
 נראה שגם עתה שאין נוהרים בגילוי ושותים מים מגולים [משום שאין הנחשים מצויים. עפ"י תוס' בע"ז לה ועוד], יש לאסור משום 'הקריבוהו נא לפחתך', שאין דרך מלכים לשתותם. ואולם בגילוי של שעה מועטת אפשר שמוותר (כמו שנקטו הפוסקים לענין קידוש. עטשו"ע רעב, א מג"א ומשנ"ב ושעה"צ).

פרק חמישי; דפים נ – נא

צו. א. האם החליל של שמחת בית השואבה דוחה שבת ויום טוב?
 ב. האם שיר של קרבן בכלי-שיר, דוחה שבת ויום טוב?
 ג. האם עיקר שירה בפה או בכלי?
 ד. כלי שרת שעשאם מעץ או מחרס – כשרים או פסולים?

א. לסתם מתניתין, אין החליל דוחה שבת ולא יום טוב (ואף על פי שנגינה בכלים אינה אסורה אלא משום שבות – לא התירו, ששמחת בית השואבה אינה נצרכת אלא משום שמחה יתרה, ולפי שהיו שם רוב כלי שיר שצריכים לתקנם תדיר, גזרו שמא יתקנו אגב טרדתם הואיל והתיקון מצוי בהם. עפ"י תוס' וריטב"א). ומסקנת הגמרא [כרבי ירמיה בר אבא ודלא כדברי רב יוסף בתחילה] שמחלוקת תנאים בדבר, ולרבי יוסי ברבי יהודה דוחה (סבר ששמחה יתרה גם כן דוחה שבת, בדבר שהוא משום 'שבות').
 הלכה כסתם משנה, שהחליל של בית השואבה אינו דוחה שבת ויום טוב. ואף על פי שאין החליל דוחה שבת, ומשמע שסידרו שמחת בית השואבה גם בשבת בלא כלים. אך לענין יום טוב נראה שלא היה שהרי רק במוצאי יום טוב תקנו תיקון גדול בעשיית גזוזטרא כדלקמן.
 וצ"ע (ע' חזון איש קנ, כד).

ב. שיר של קרבן, שהיו שרים ומנגנים בכל יום בבקר ובערב עם ניסוך היין של קרבן התמיד, וכן בשאר קרבנות ציבור הקבוע להם זמן, עולות ושלמים – דוחה שבת ויום טוב. (ואף אם נוקטים עיקר שירה בפה, והכלי אינו אלא תוספת לביסום הקול – הואיל ואין בנגינה משום מלאכה אלא שבות, והשיר הוא צורך קרבן, לא גזרו שבות זה במקדש. עפ"י תוס'; לקוטי הלכות).